

Sigitas Lūžys

Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva | Vytautas Magnus University, Lithuania

Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė tiek dėl savo vidinės sanklodos – daugiatautė, įvairiakalbė ir daugiareliginė valstybė – tiek ir dėl geopolitinės padėties vidinei ir išorinei komunikacijai palaikyti buvo priversta vartoti daugiakalbystę. Bilingvizmas, kartais ir multilingvizmas arba daugiakalbystė buvo būdinga ir LDK Vakarų krikščionių bažnyčioms. Pranešime analizuojamos bilingvizmo apraiškos LDK Romos katalikų bažnyčios raštuose, dėmesį sutelkiant į parapijinių bažnyčių visuotinių vizitacijų dokumentus. Aukštųjų bažnyčios pareigūnų lankymosi parapijoje metu buvo išsamiai tikrinamas, apžiūrimas ir kruopščiai aprašomas pats bažnyčios pastatas, jo įranga, liturginiai reikmenys, klebonijos pastatai bei turtas ir kt. Senieji vizitacijų dokumentai šiandienos požiūriu yra svarbūs ne tik konkrečių parapijų istorijai, materialiosios kultūros ir meno paveldo Lietuvoje analizei, pagaliau daugelio kitų to regiono gyvenimo sanklodų pažinimui, bet ir tuometinės kalbinės situacijos bei lingvistinio išsimokslinimo lygio LDK suvokimui. Kadangi katalikų bažnyčios kalba buvo lotynų, vizitacijų dokumentai buvo rašomi šia kalba. Tačiau pats vizitacijos procesas: pristatymas – fiksavimas – nurodymai jungė verbalinę, vizualiąją ir rašto komunikaciją. Šios komunikacijos rezultatas turėjo būti pateikiamas lotyniškai. Senųjų vizitacijų dokumentų analizė atskleidžia leksines ir gramatines slinktis tarp skirtingų (dažniausiai lotynų ir lenkų) kalbų vizitacijos komunikacijos metu. Kadangi lotynų kalba nei vienam iš dalyvaujančių vizitacijos procese nebuvo gimtoji, į dokumentų kalbą reikia žvelgti kaip į papildomosios daugiakalbystės raišką. Be to, pati komunikacija vizitacijos metu neretai vykdavo dviem kalbomis, todėl dokumentų tekstus galima laikyti vertimo proceso rezultatu. Tai paaiškina skolinių (tiek iš lotynų į lenkų, tiek iš lenkų į lotynų) lokalumą, makaronizmų (nepakeistu pavidalu mechaniškai įterptų svetimos kalbos žodžių) gausą bei ištisas teksto alternatyvia kalba pastraipas. Taigi, jei raštininkas nežinojo konkretaus daikto ar spalvos lotyniško pavadinimo, paprasčiausiai naudojo lenkišką, pvz., lenkiškas skolinys lotynų kalboje: *carbona* arba makaronizmas: *marginibus additae latiores korunki*. Kartais dėl aiškumo pateikiamas atitikmuo kita kalba: *cum lapidibus rubeis vulgo duplet*. Įsivyravus raštvedyboje lenkų kalbai, vizitacijų dokumentuose dvikalbystės situacija išlieka. Tik dabar jau lotynų kalba vartojama aiškumo ir konkretumo kriterijų realizacijai.